
Da li je Srbija stala na noge nakon pandemije?

Description

Svuda u svetu je pandemija covid19 fundamentalno poremetila politiku scenu, otežala rad vlade i dovela do izdisaja nacionalne privrede, među kojima se nalazi i Srbija. Godinu i po dana od početka pandemije, da li je Srbija uspjela da stane na noge ?

Srbija, jedna od 6 bivših jugoslovenskih republika koja se nalazi u srcu balkanskog poluostrva, je pretrpela u protekle dve decenije mnogobrojne politike i ekonomske krize zbog kojih ima reputaciju « balkanskog bureta baruta »¹, « zemlje sa najvećom nejednakosti građana u Evropi » i mnoge druge. Njena ekonomska tranzicija koja je započeta 1989. godine u jednom katastrofalnom političkom i ekonomskom kontekstu, bila je poremećena čak i blokirana mnogo puta tokom 90tih godina što je dovelo zemlju do duboke recesije. Posledice se osećaju čak 30. godina kasnije.

Srpska tranzicija je ponovo pokrenuta 2000te godine padom vladavine Slobodana Miloševića, međutim ona je usporena i prekinuta zbog različitih endogenih faktora (ubistvo Zorana Đinđića 2003.godine ; proglašenje nezavisnosti Kosova 2008.godine) kao i egzogenih faktora (subprime kriza 2008.godine ; Covid19 pandemija 2020.godine).

Uprkos srpskoj težnji ka EU integraciji koja se manifestovala kroz potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju sa Evropskom Unijom (EU) 2013.godine kao i progresivnom izlasku iz recesije, srpska privreda je doživela krah u martu 2020.godine sa pojavom covid19.

Jačina recesije kao i vandredno stanje u zemlji su bili ublaženi zahvaljujući mnogobrojnim međunarodnim materijalnim i finansijskim pomoćima, omogućujući da se izađe iz « gliba ».

Spašavanje privrede od potopa

Pratkično slomljena pandemijom covid19 i merama zaključavanja, Srbija je doživela makro i mikro ekonomske turbulencije od marta 2020.godine. Za početak, sa makroekonomske perspektive, srpski Bruto Domaći Proizvod (BDP) je naglo spao sa 4,2% na -1% u 2020.godini. Svojena sa ekonomskim haosom, otpuštanjima, merama zatvaranja, vlada Srbije je pribegla nizu ekonomskih i socijalnih mera koje su imale za cilj da amortizuju šok recesije, ali po ceni značajnog povećanja javnog duga : stopa javnog duga se povećala sa 52% na 55% BDP-a u roku od nekoliko meseci u 2020.godini. Čeo proces je uzrokovan vanrednim stanjem i povećanjem troškova zdravstvene nege. Međutim, zahvaljujući razboritoj monetarnoj politici, stopa inflacije ostala je stabilna. (u proseku 3%) Poreske olakšice su omogućile domaćinstvima da zadrže svoju kupovnu moć a firmama da spreče talas otpuštanja. Stoga je stopa nezaposlenosti u 2020.godini bila stabilna (9,7%) ali se povećala na 12,8% u 2021.godini. Na

socijalnom planu, glavne ekonomske mere su imale za cilj da pomognu ugroženim sektorima i da ublaže socijalne posledice. Među najrelevantnijim merama, možemo da navedemo : povećanje plata za 10% zdravstvenim radnicima u javnom sektoru (13 milijardi RSD, tj. 100 miliona €), jednokratna finansijska pomoć od 4000 RSD (34€) penzionerima, jednokratna finansijska pomoć od 100€ (71 milijardu RSD) svim punoletnim građanima, moratorijum na otplaćivanje kredita, doprinose poslodavaca, porez na prihod pojedinaca i firmi tokom 3 meseca. Ovaj niz mera je dopunjen mnogobrojnim subvencijama kao što su isplata minimalnog nivoa zarada u malim i srednjim preduzećima i preduzetnicima tokom 3 meseca. Time je 900 000 osoba dobilo pomoć što je iznosilo 93 milijarde RSD (790 miliona €). Stimulativne mere su primenjene u više navrata (jul 2020, avgust 2020, novembar 2020) da bi se lakše nosili sa teretom novih talasa pandemije i ekonomskim poteškoćama. Posledica ekonomskih poteškoća pandemije uzrokovala je eksponencijalnu potragu za kreditima čija je stopa potražnje ostala stabilna. U cilju oživljavanja finansijske stabilnosti i bankarske likvidnosti, Narodna Banka Srbije (NBS) je pribegla moratorijumu za kredite i lizinge tokom nekoliko meseci, time je izbegnuto masovno otpuštanje ljudi. Uslovi za finansiranje su primamljivi, NBS je zagarantovala likvidnosti u vrednosti od 41 milijardu RSD (348 miliona €) kao i 96 miliona likvidnosti u evrima. Osnovne kamatne stope su dosta evoluirale smanjivši se sa 2,25 % u martu 2020.godine na 1 % u decembru 2020 godine. Posledice kovida nisu podjednako pogodile sve privredne grane. Na primer, industrijska aktivnost je opala za 12% u prva dva kvartala 2020.godine, da bi se oporavila u drugoj polovini iste. Zbog različitih mera zaključavanja², uslužne delatnosti su pretrpele najviše posledica kao što su sektor zabave (-14,6%), veleprodaja i maloprodaja. Izvoz i uvoz su znatno opali (-20 %) zbog zatvaranja granica kao i zaustavljanja međunarodne trgovine. Određeni sektori kao što su građevinarstvo su bili otporniji.

Voda do grla

Celokupne mere su omogućile Srbiji da brzo izađe iz recesije i da stane na noge. Srpska ekonomija je dostigla porast od 1,8 % BDP-a tokom prvog kvartala 2021 godine koji je potom dostigao 13,7 % tokom drugog kvartala iste.

Međunarodni eksperti vide u tome pozitivan signal za ekonomski oporavak zemlje, očekuju prosečni ekonomski porast od 5 % BDP-a do kraja 2021 godine.

Međutim, pandemija je oslabila ekonomiju zemlje, naročito institucije koje su bile žrtve korupcije, pranja novca, koje su dovele do nazadovanja vladavine prava i fundamentalnih sloboda uzrokovane vanrednim stanjem. Ekonomska i politička tranzicija Srbije su znatno usporene a time i usvajanje *acquis communautaire*. Posmatrajući sveopštu situaciju dugoročno, postavlja se pitanje potencijalnog povratka ekonomske krize po ukidanju svih stimulativnih mera kako pojedincima tako i preduzećima. Akcenat se stavlja na činjenicu da su sve te stimulativne mere omogućene zahvaljujući bespovratnoj pomoći i kreditima međunarodnih institucija – strateški akteri u spašavanju srpske privrede.

Međunarodna pomoć kao amortizer šokova

Imajuć u vidu već navedene stimulativne mere međunarodne zajednice u ublažavanju i otklanjanju posledica koje je pandemija covid19 ostavila na srpsku privredu, posebno se ističu ljudski (strano medicinsko osoblje) kao i materijalni faktor (medicinska oprema).

Ta pomoć međunarodne zajednice se takođe ogleda i kroz novčanu pomoć tj. 200 miliona € kredita od strane Evropske Investicione Banke (EIB). Taj iznos je dostavljen u samom početku pandemije uz

fleksibilne uslove. Sredstva su uložena u mala i srednja preduzeća od prvog zatvaranja. Između marta 2020 godine i jula 2021.godine, ta sredstva su uvećana te dostižu sumu od 380 miliona €. Obzirom na sve velike sprške rashode i recesiju, European External Action Service (EEAS) je implementirala niz dodatnih mera za zemlje Zapadnog Balkana. Te mere su deo Ekonomsko-Investicionog Plana za Zapadni Balkan kojem pripada i Srbija. Zahvaljujući toj inicijativi poslato je 93 miliona € u martu 2020 godine kao i medicinsko osoblje i oprema. Akteri ove inicijative su United Nations Development Program (UNDP), United Nations Office for Project Services (UNOPS) i Svetska Zdravstvena Organizacija (SZO). Njihovom zajedničkom akcijom prediven je iznos od 9 milijardi € pomoći za ekonomski oporavak zemalja Zapadnog Balkana. Ciljano je poboljšanje saobraćajnog, energetskog, ekološkog i digitalnog sektora, kao i održivog rasta i zaposlenosti. Ova finansijska izdvajanja idu pod ruku sa EU Zelenom Agendom koja omogućava zemljama kandidatima da poštuju i implementuju sve evropske ekološke norme i propise. Status « zemlja kandidat » omogućava Srbiji finansijsku podršku Team Europe Support Package-a tj. pravo na određenu svotu novca od ukupnih 1,7 milijardi € namenjenih kao dodatna pomoć zemljama Zapadnog Balkana. Važno je naglasiti da je dodatnih 100 miliona € kredita i pomoći obezbedila Svetska Banka. Zahvaljujući svim navedenim inicijativama od početka pandemije, Srbija je implementovala tri programa ekonomskih mera za podršku privrede u iznosu od 8 milijardi € što predstavlja 17,4 % BDP-a a sve to u cilju ublažavanja posledica recesije, održavanja privrede i ojačanja temelja ekonomskog oporavka. Izuzetno važan geografski položaj Srbije, kao raskrsnice Istoka i Zapada, i nasleđe Pokreta Nesvrstanih omogućilo je Srbiji dodatnu finansijsku i materijalnu podršku Rusije, Sjedinjenih Američkih Država (SAD) i Kine. Teško je danas definisati celokupni iznos pomoći navedenih zemalja.

Srbija se razlikovala po specifičnoj « vakcinalnoj diplomatiji ». Za razliku od zapadnoevropskih sunarodnika, Srbija je jedna od retkih zemalja koja je vrlo brzo imala pristup svim vakcinama dostupnim na međunarodnom tržištu. Time je omogućeno ublažavanje recesionog šoka kao i socijalno-ekonomskih posledica po društvo.

Međunarodna podrška je znatno kontribuirala oporavku srpske privrede. Međutim Srbiji je ostalo, u narednim godinama, da prebri mnogobrojne prepreke koje zahtevaju jake institucije i strateške javne politike. U suprotnom Srbiji predstoji rizik od povećanja inflacije koja može dovesti do vicioznog kruga, smanjenja investicija, povećanja stope nezaposlenosti, smanjenja kupovne moći i time uzrokovati novu ekonomsko-socijalnu krizu.

Beleške :

(1) A.G. « [La poudre des Balkans sera-t-elle le terreau de la prochaine crise de l'Europe ?](#) », *Les Échos*, 27 juillet 2017.

(2) Glavne mere između marta 2020.godine i maja 2020.godine : prekid javnog prevoza ; zatvaranje osnovnih škola, srednjih škola i gimnazija kao i fakulteta ; zabrana kretanja rizičnim kategorijama kao i osobama preko 65.godine tokom nekoliko nedelja ; policijski čas od 20h do sutradan 05h ujutru ; ranije zatvaranje uslužnih službi ; zatvaranje granica; obavezan dvonedeljni karantin za sve osobe koje ulaze u Srbiju (karantin produžen kasnije na 28 dana) ; rad od kuće za radna mesta na kojima je to moguće; zabrana kretanja od petka 17h do ponedeljka 05h.

Reference :

- « [Serbia: EU supports doctors and medical staff to face second peak of health crisis](#) », *European Union External Action Service*, 23 octobre 2020.
- Gordana Kovacevic, « [Serbia: Team Europe – EIB provides €200 million to Development Fund of Serbia to support faster COVID-19 recovery of Serbian SMEs and mid-caps](#) », *European Investment Bank*, 30 juin 2021.
- « [Policy responses to COVID-19](#) », *International Monetary Fund*, 2 juillet 2021.
- « [COVID-19 – odgovor Narodne banke Srbije](#) » (Covid-19 – la réponse de la Banque Nationale de Serbie), *Narodna Banka Srbije*, 14 décembre 2020
- « [Impact of COVID-19 in Serbia](#) », in *Multi-dimensional Review of the Western Balkans: Assessing Opportunities and Constraints* », *Organisation for Economic Cooperation and Development*, 10 juin 2021.

Legenda : Zgrada Narodne Skupštine u Beogradu (photo : © Jelena Jokic).

* Jelena JOKIC je student doktorskih studija ekonomije pri Centre de Recherche Europes-Eurasie (CREE) na INALCO.

[Retour en haut de page](#)

date créée

18/10/2021

Champs de Méta

Auteur-article : Jelena Jokic*